

Adópolitikai és számviteli kihívások Magyarországon, különös tekintettel az általános forgalmi adóra

Dr. Tóth Gergely

Kulcsszavak: adórendszer, számviteli szabályozás, megújítás, általános forgalmi adó, Magyarország

Bevezetés

A magyar adórendszert és számviteli szabályozást igen sok kritika érte a rendszerváltás óta. Többek között bonyolult és bürokratikus, melynek következménye a szürkegazdaság széles körű térnyerése. Elemi érdeke a magyar államnak az adó- és számviteli rendszer megreformálása, hiszen ezzel az államháztartás bevételeit is jelentősen és tartósan növelni tudja. Ez pedig alapvető fontosságú a makrogazdasági egyensúly, illetve a társadalmi elégedettség megteremtése szempontjából. Jelen tanulmány a 2010 óta bevezetett adópolitikai változásokat hivatott vizsgálni, kiemelten az általános forgalmi adó rendszerében bekövetkezett változásokra.

Kormányzati célkitűzés

A regnáló kormányzat egyik fő stratégiai célja 2010 óta, hogy a túl bonyolult és túlszabályozott adózási, adóbeszedési és számviteli rendszert megújítsa. Fontos adópolitikai célkitűzés lett, hogy az adókon belül egyre hangsúlyosabbá váljanak a fogyasztási típusú adók a jövedelem típusú adókkal szemben. A fogyasztási adók közül az áfakulcs-csökkentési intézkedések nem általánosan kerültek bevezetésre, hanem az egyes szektorok felzárkóztatása, illetve versenyképességének javítása érdekében került sor. A jövedelem típusú adóknál pedig az adónemek csökkentése, illetve összevonása volt a prioritás. A számviteli szabályozás területén is megújításra volt szükség.

A bevezetett intézkedések a folyamatok átláthatóságának nyomon követhetőségének, az adóbeszedés hatékonyságának javítására irányultak, illetve az adók csökkentésén keresztül a gazdaság kifehéritését célozták.

Törvényi háttér

Hazánkban az általános forgalmi adózás szabályait a 2007. évi CXXVII. törvény (továbbiakban: Áfa tv.) határozza meg, mely jogszabály 2008. január 1-jén lépett hatályba. Az általános forgalmi adó összefázisú, hozzáadott érték típusú adó, amely lehetővé teszi a termékértékesítés és szolgáltatásnyújtás előzetesen felszámított adójának levonhatóságát.

Az áfa alanya az a jogképes személy vagy szervezet, aki (amely) saját neve alatt gazdasági tevékenységet folytat. Adót kell fizetni az adóalany által belföldön és ellenérték fejében teljesített termékértékesítése, szolgáltatásnyújtása, továbbá a terméknek az Európai Közösségen belüli egyes, belföldön és ellenérték fejében teljesített beszerzése, valamint a termék importja után.

A vonatkozó uniós irányelv¹ előírásai alapján az adó általános adómértéke nem lehet kevesebb, mint 15%, ugyanakkor alkalmazandó felső határt nem tartalmaz. Az irányelv szerint a tagállamok egy vagy két kedvezményes adómértéket alkalmazhatnak meghatározott termékértékesítési és szolgáltatásnyújtási kategóriákra vonatkoztatva. A kedvezményes adómérték nem lehet kevesebb, mint 5%, az adóalap százalékában meghatározva. A szabályozás lehetővé teszi ugyanakkor, hogy azok a tagállamok, amelyek 1991. január 1-jén a kedvezményes körön túli termékek és szolgáltatások esetében adómentességeket vagy alacsonyabb kedvezményes adómértékeket alkalmaztak, azokat továbbra is alkalmazhatják. Így fordulhat elő, hogy egyes tagállamokban három vagy több kedvezményes – köztük 0 százalékos – kulcs is érvényben van.

Magyarországon az áfa mértéke –2012. január 1-je óta – az adó alapjának 27 százaléka. A jogszabály mellékletekben határozza meg azoknak a termékeknek és szolgáltatásoknak a körét, amelyekre vonatkozóan kedvezményes adókulcs alkalmazható. Az Áfa tv. hatályba lépésekor, már 2008. január 1-jétől tartalmazott kedvezményes (5%-os) adókulcsot egyes egészségügyi, gyógyászati termékek, gyógyszerek, valamint a könyvek és napilapok esetében. A 2009. évtől további kedvezményes, 18 százalékos kulcs alkalmazását tette lehetővé a tej és tejtermékek egyes csoportjai, valamint a gabona, liszt, keményítő vagy tej felhasználásával készült termékek meghatározott csoportjai esetében. 2010-től 18%-os áfa terhelte a kereskedelmi szálláshely-szolgáltatást, 5%-os a távhőszolgáltatást, valamint 2011-től az élőzenét. 2012-től 18%-os áfát kellett fizetni a zenés, táncos rendezvényekre való belépést biztosító szolgáltatás után, majd 2013-ban további gyógyászati segédeszközök kerültek a kedvezményes, 5%-os áfa körbe. Ezt követően 5%-os lett az áfa mértéke 2014-től az élő-és félsértés, 2015-től az élő és darabolt szarvasmarha, kecske, juh, 2016-tól az új lakóingatlan, 2017-től a baromfi, a madártojás, a friskej, 2018-tól a halhús és a sertésbelsőség, 2019-től az ultra magas hőmérsékleten kezelt (UHT) és ESL tejek esetében. Az étkezőhelyi vendéglátás és az internet-hozzáférési szolgáltatás 2017-től 18%, majd 2018-tól 5%-os áfa körbe tartozik.

Az áfakulcsok általános változása, illetve a kedvezmények bővítése vagy éppen szűkítése mindenképpen hatással van a gazdasági szereplők jövedelmi, illetve fogyasztási viszonyaira, szokásaira. Alapvető kérdés, hogy a változás – például egy termékkör kedvezményes kulcsba sorolása – megjelenik-e a fogyasztói árakban vagy sem. Amennyiben igen, úgy elsősorban a termék fogyasztóinak viselkedése, fogyasztási mintázata változhat meg. Ha nem, akkor a termék értékesítésének jövedelmezősége változik, ami végső soron a tulajdonosok nyereségében és/vagy az alkalmazottak jövedelmében is lecsapódhat.

¹ Állami Számvevőszék (2019): Az általános forgalmi adó csökkentés hatásai a fenntartható kifehérítés folyamatára. Szerkesztő: Dr. Kádár Krisztina. Letöltve: 2020.03.01

Eredmények

A 2014-2018 közötti években a költségvetés bevételein belül az adóbevételek, azon belül a legnagyobb bevételi forrást jelentő áfa bevételek összege és aránya is számottevően nőtt. Az áfa bevételeinek tervezése során figyelembe vették az áfacsökkentések bevételkieséssel járó hatását, a makrogazdasági növekedésből adódó várható fogyasztás-növekedést, a gazdaság-fehérítés hatásait és a növekvő bérek hatását. Az elemzett években a tervezettet meghaladó mértékben teljesültek az áfabevételek, nominálisan minden évben meghaladták az előző évi szintet. Összességében 2014-2018. közt 29,4%-kal növekedtek, a költségvetésre kifejtett nettó hatás tehát pozitív volt.

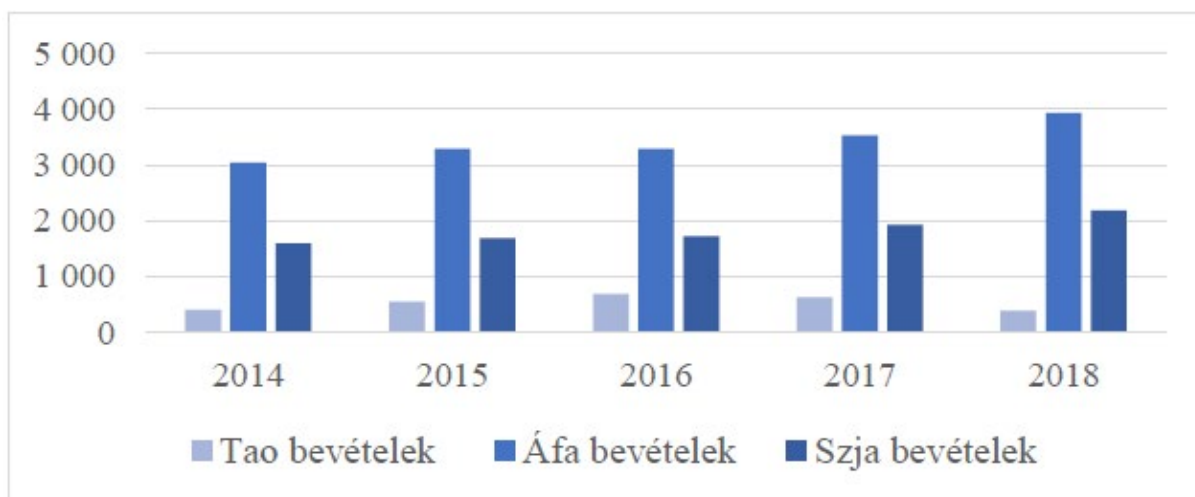
Az áfabevételek folyamatos növekedésében jelentős szerepet játszottak egyes gazdaságfehérítő intézkedések, ilyen például az online pénztárgépek, EKÁER bevezetése. Az Állami Számvevőszék Elemzése² szerint alapvetően a kereseteknek és a keresletnek a növekedése, a háztartások fogyasztásának bővülése volt meghatározó.

Az áfacsökkentés következtében a termékek és szolgáltatások változatlan vagy csökkenő forgalma esetén adótömeg kieséssel kell számolni a központi költségvetésben. Ennek hatását csak a forgalom olyan mértékű növekedése tudja kompenzálni, amely alacsonyabb adókulcsok esetén is biztosítja a korábbiakkal azonos összegű adóbevételt. Az Állami Számvevőszék szerint az áfacsökkentéssel érintett termékek és szolgáltatások nagyobb részének forgalma az elemzett időszak egészében nőtt, a forgalomművekedés volumene az elemzett években a kieső áfabevételeket nem tudta kompenzálni, a termékek forgalma után beszédett áfabevételek mértéke jóval a korábbi szint alatt maradt.

Az áfacsökkentés háttérében esetenként egészség-és szociálpolitikai, és egyes ágazatok fejlesztésével összefüggő célok is álltak.

A társasági adó-, általános forgalmi adó-és személyi jövedelemadó bevételek alakulása 2014-2018. közt, MrdFt-ban

² Állami Számvevőszék (2019): Az általános forgalmi adó csökkentés hatásai a fenntartható kifehérítés folyamatára. Szerkesztő: Dr. Kádár Krisztina. Letöltve: 2020.03.01

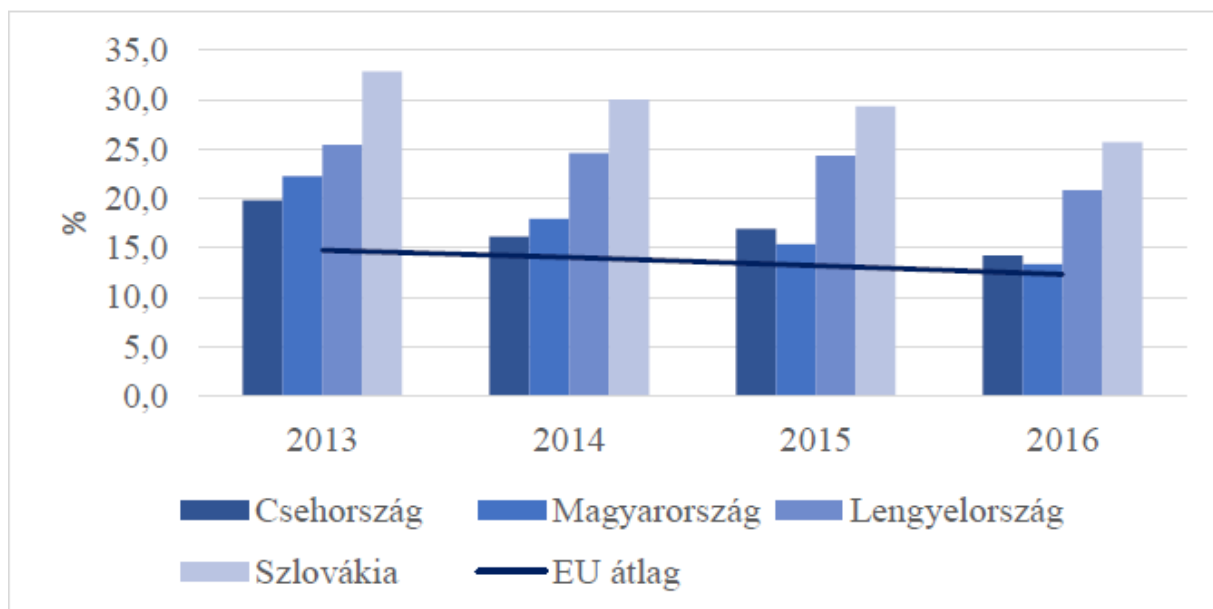

Forrás: Állami Számvevőszék (2019), 22.o

Fehéredési folyamat következménye

A fehéredési folyamat során a korábban a feketegazdaságban tevékenykedő adóalanyok egy része legalizálja tevékenységét. Az áfafizetés elkerülése mértékének csökkenését az áfarés - az elméletileg beszédhető és a ténylegesen beszédett áfabevétel - arányának csökkenésével egyszerűen lehet mérni.

Az áfarés mértékének alakulása

Forrás: Állami Számvevőszék (2019), 27.o

A magyar áfarés mértéke az időszakban jelentősen 22,2%-ról 13,3%-ra, 8,9 százalékponttal csökkent. A magyar gazdaság kifehéredésére tett adópolitikai és a számviteli rendszert

egyszerűsítő intézkedések tehát hatékonyak és sikeresek. Az EU-s átlagot a magyar 2016-ban már csak 1 százalékponttal haladta meg.

Általános áfakulcs csökkentésre lenne szükség

A gazdaságpolitikai irányítói - beleértve elsősorban a Kormányt, a Magyar Nemzeti Bankot és az Állami Számvevőszéket - számtalan tanulmányt, programot, elemzést közölt az elmúlt években a magyar adórendszerrel, illetve az abban bekövetkezett változások hatásairól. Egyetlen anyag sem veti fel azonban az általános, 27%-os kulcs mérséklésének szükségességét. Az köztudott, hogy ez a szint az Európai Unióban a legmagasabb (ld melléklet). Az általában összehasonlítási alapként használt V4-ek országokban 20-23% közötti változik a mértéke és mindenhol vannak kedvezményes áfa kulcsok is. A versenyképességi szempontból kiemelkedő és Magyarországgal nem egy fejlettségi csoportban lévő Németországban 19% az általános kulcs. Az egyik fő gazdaságpolitikai célként kitűzött kis- és középvállalati szektor versenyképességének érdemi és tartós növelése véleményem szerint nem elképzelhető az általános áfakulcs jelenlegi, 27%-os szintje mellett.

A kiemelkedően magas áfakulcs főbb hátrányai³:

- versenyképességi korlát
- adófizetési hajlandóságot csökkenti
- a vállalkozások számára likviditási kihívás az áfa finanszírozása
- egyes, akár jelentős növekedési potenciállal bíró nemzetgazdasági ágak visszafogott teljesítménye
- mérsékli a lakossági fogyasztást

Az elmúlt évek jól mutatják, hogy bizonyos területeken az áfakulcs jelentős csökkentése nagymértékben hozzájárult a gazdasági fehéredéséhez, a gazdaság dinamizálásához.

Összefoglalás

Összességében a 27%-os áfakulcs túl magas, az utóbbi években több szektorban is alkalmazott 5% kulcs pedig túl alacsony. Hosszú távon egyik sem fenntartható. A gazdaságpolitika irányítóinak érdemes lenne egy a jelenlegi 27%-os kulcsnál lényegesen alacsonyabb rátában gondolkodni, ami általánosan segíthetné a gazdaság fehéredését, az adófizetési hajlandóság további emelkedését.

Természetesen ez költségvetési szempontból rövid távon különös óvatosságot igényel, mivel az áfabevétel a GDP több mint 10 százalékaival megegyező méretű, ezért az adókulcs kismértékű mérséklése is jókora kiesést okozhat az államháztartásnak. Egészen pontosan az általános forgalmi adó 1 százalékpontos csökkenése a költségvetésnek GDP-arányosan 0,3 százalékos kiesést jelentene. Az előre bejelentett ütemezett, akár évekig tartó csökkentési sorozat azonban kivitelezhető. A gazdaság szereplőinek, kiemelten az államnak és a vállalati

³ Giday András (2017): Melyik adónk legyen egykulcsú? (https://www.penzugyiszemle.hu/documents/giday-2017-2-m-df_20170717124705_39.pdf). Letöltve: 2020.03.02.

szektornak lenne ideje felkészülni a változásra. Az áfakulcs mérséklése a vállalatok pluszbevételeként csapódna le, amelyet béremelésekre, profitabilitás javítására vagy beruházásokra költhetnének.

A sokszor összehasonlítási alapot jelentő V4 országok áfa szintjét, minimum egy 3 százalékos adókulcs csökkentéssel lehetne megközelíteni. Ez GDP-arányosan jelentős, 1 százalék körüli kiesést okozna a költségvetésnek, ami 450-500 milliárd forintot jelent. A magyar gazdaság jelenlegi stabil helyzetében már főleg politikai döntés hogy ezt a kormány hogyan valósítaná meg. A fokozatos, programozott csökkentés nem járna az államháztartási-hiány érdemi megugráásával, illetve egyéb területekről sem kellene jelentős forrást elvonni. A gazdaság fehéredésből, a fogyasztás bővüléséből, a versenyképesség általános javulásából eredő nettó hatás pedig jelentős mértékben kompenzálhatná a bevételkiesést. Igaz, hogy ezeket az intézkedéseket célszerűbb konjunktúra időszakában elkezdeni. A számviteli szabályozás fejlesztését, modernizációját és egyszerűsítését pedig tovább kell folytatni.

Felhasznált irodalom

Állami Számvevőszék (2019): Az általános forgalmi adó csökkentés hatásai a fenntartható kifehérítés folyamatára. Szerkesztő: Dr. Kádár Krisztina. Letöltve: 2020.03.01

Bethlendi András (2012): Élelmiszer-ÁFA: kinek segít a kisebb kulcs? Pénzügyi Szemle. (<http://www.penzugyiszemle.hu/vitaforum/elelmiszer-afa-kinek-segit-a-kisebb-kulcs>). Letöltve: 2020.03.10.

Giday András (2017): Melyik adónk legyen egykulcsú? (https://www.penzugyiszemle.hu/documents/gidaya-2017-2-m-df_20170717124705_39.pdf). Letöltve: 2020.03.02.

Parragh Bianka – Palotai Dániel (2018): Az ösztönző adórendszer felé –Fókuszban az államháztartás, Pénzügyi Szemle. (https://www.penzugyiszemle.hu/documents/palotai-parragh-2018-1-mpdf_20180709124321_89.pdf). Letöltve: 2020.03.01

Varga József (2017): Az adóteher-csökkentés és a gazdaság kifehérítésének pályája Magyarországon 2010 után, Fókusz: Az állam, mint versenyképességi tényező, Pénzügyi Szemle. (https://www.penzugyiszemle.hu/documents/vargaj-2017-1-mpdf_20170406150004_70.pdf). Letöltve: 2020.03.02.

Ván Bálint – Oláh Dániel (2018): Szerepel-e az áfacsökkentés az étlapon?, Pénzügyi Szemle. (https://www.penzugyiszemle.hu/documents/van-olah-2018-3-mpdf_20181012155341_90.pdf). Letöltve: 2020.03.03

Melléklet

Áfa mértéke az EU tagországaiban

Tagország	Országkód	Általános adómérték (%)	Kedvezményes adómérték (%)	Kiemelten kedvezményes adómérték (%)	Ideiglenes adómérték (%)
Ausztria	AT	20	10 / 13	–	13
Belgium	BE	21	6 / 12	–	12
Bulgária	BG	20	9	–	–
Ciprus	CY	19	5 / 9	–	–
Csehország	CZ	21	10 / 15	–	–
Németország	DE	19	7	–	–
Dánia	DK	25	–	–	–
Észtország	EE	20	9	–	–
Görögország	EL	24	6 / 13	–	–
Spanyolország	ES	21	10	4	–
Finnország	FI	24	10 / 14	–	–
Franciaország	FR	20	5,5 / 10	2,1	–
Horvátország	HR	25	5 / 13	–	–
Magyarország	HU	27	5 / 18	–	–
Írország	IE	23	9 / 13,5	4,8	13,5
Olaszország	IT	22	5 / 10	4	–

Litvánia	LT	21	5 / 9	–	–
Luxemburg	LU	17	8	3	14
Lettország	LV	21	12 / 5	–	–
Málta	MT	18	5 / 7	–	–
Hollandia	NL	21	9	–	–
Lengyelország	PL	23	5 / 8	–	–
Portugália	PT	23	6 / 13	–	13
Románia	RO	19	5 / 9	–	–
Svédország	SE	25	6 / 12	–	–
Szlovénia	SI	22	9,5	–	–
Szlovákia	SK	20	10	–	–
Egyesült Királyság	UK	20	5	–	–

Forrás: <https://europa.eu/>